



Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

H. C. A N D E R S E N
og de, der »mishandlede« ham

H. C. ANDERSEN
OG DE
DER „MISHANDLEDE“ HAM

EN KARAKTERISTIK
AF
INGA NALBANDIAN

Med Illustrationer



H. ASCHEHOUG & CO. - DANSK FORLAG
KØBENHAVN MCMXXVIII

NORLUNDES BOGTRYKKERI,
KØBENHAVN

*Efter manges Ønske fremkommer
i selvstændig Form efterfølgende, der har
været offentliggjort i to Dagblads-Kroniker.*

Fort.

*„Bedom mig ikke efter et almindeligt
Maal, saa slaaer det ikke til!“*

HAVDE man som Barn alle Føletraade ude, naar der i Familien taltes om H. C. Andersen, blev man grundigt klar over, at Fællesnævneren for det hele — uden skinhelligt Forsøg paa nogen som helst Tilsørelse — var dette, at han havde været Familiens Plageaand. Punktum. Og saa følte man sig saa underlig skamfuld.

Netop dette Punktum gjorde En skamfuld. For der var ligesom ingenting over eller under eller ved Siden af. Alting førte ud i dette ubegribelige, énstemmige Familie-Punktum. Han var Plageaanden. Hvad var han da ellers? Ellers — tja, saa var han naturligvis en stor Digter. Jamen naar han var det, var I da saa ikke glade for ham? Næ, det ved Gud vi ikke var. Han var vores allesammens Plageaand. Og *min* Rædsel, fjøede en gammel Tante til med et uforglemmeligt, po-

lisk-hævngerrigt Glimt i sine kloge Øjne. Jeg rent ud sagt afskyede ham.

Der var noget i den Skamfuldhed, man ikke kunde faa Bugt med — og heller ikke vilde, for Resten. Man vidste, man havde *Ret* i noget — uden at forstaa hvad det var. Der var ogsaa en god Bunke barnlig Trods i de ihærdige Spørgsmaal, man enten nu og da affyrede paa de dertil inspirerende Steder, eller ogsaa brændte inde med — til personlig Viderebehandling. Man saá jo nok, at Digterens Minde i én Forstand sad nogenlunde til Højbords i Familien — nogenlunde. Og man saá, at den gennem Generationer nedarvede bibliofile Sans ogsaa medtog ham og hans Originaludgaver og Verdensoversættelser og Historien om en Moder paa treogtyve Sprog og — og saa videre. Men man undrede sig over, at man aldrig senere kunde huske, at et eneste af hans Eventyr var blevet læst højt i Hjemmet. Hvorefter man i Perioder var delvis rasende, bitter eller haanligt medlidende.

Senere blev man vel lidt mere forstaaende. Saa led ved Personen havde Collinerne altsaa været, at Digteren for disse Mennesker — der ellers sad inde med Tidens hele Kultur — mistede sin Betydning og sit Værd. Hvorfor?

Og senere saá man jo ogsaa andre Ting. Man saá, at troede Collinerne Andersen angrebet »udefra«, uden for Familierekredsen altsaa, saa var de parat med Forsvar. Udadtil og efter sin Død maatte han ikke nøfles. Privat glemte de, hvad de og deres havde beredt ham af Lidelser i Andegaarden.

Man undredes over alt dette. Man var opvokset med den Overlevering om de forrige Generationers Colliner, at naar de observerede Andersens Kæmpegalocher i Forstuen, flygtede de; meget tydede ogsaa paa, at de dertil Indrettede af dem demonstrativt plantede sig i Stuen, indtil de havde faaet pint eller drillet ham væk. Det var den Tilværelse, denne de Ensommes Ensomme førte i, hvad han selv et Liv igennem kaldte »Hjemmets Hjem«. Man undredes stadig mere. Man forstod det ikke. Og Skamfølelsen blev tilbage.

Men at søge at udrede Grundene til denne Elendighed ved at belyse nogle af de psykologiske Nuancer baade hos Tiden og hos de enkelte Medlemmer af én af dens ansete Slægter, og dels imødegaa, dels begrunde den Kritik, der herover er rejst i Bøger og Presse, skulde være Maalet med disse Optegnelser.

Tidens Haand dannede ogsaa dengang sine Mænd; ingen af Collinerne ejede nogen dem iboende Kraft til at afskyde Tidens Ham, havde næppe heller noget Ønske derom. De var velbegavede, men ikke begavede, til en vis Grad hjertevarme (indbyrdes navnlig), men aldrig sentimentale (til Trods for Tiden og vistnok i Kraft af deres lysvaagne, humoristiske Sans). Den Heibergske Aand hvilede over Vandene (men dens Flugt imod Stjernerne fulgte man ikke); Fru Heiberg var 2 Ting: til at begynde med den gamle Collins »velsignede Hanne«, senere hen jo nok forskelligt andet, men dog navnlig »en slem Skabekrukke«. De var, saa vidt vides, ligevægtige, med altid støt Kurs (hændte det modsatte, ændredes den hurtigt i den rigtige Retning, dirigeret af Tidsaand og Familietradition); Medvind havde de i Almindelighed. Men de var fremfor alt ikke Psykologer. Det »laa ikke i Tiden«; det kom ind under Begrebet Hjernesvind. Man »kunde sine Klassikere«, men ellers havde man ikke meget at bestille med Aand eller Tænkning. At man var Fællesbørn af Tiden og Byen med en Mand, der tilfældigvis hed Søren Kierkegaard, kom aldrig til at forstyrre Ens Nattero; man horte til Dagens Børn, ikke Nattens. Og

»Verden« var naturligvis til, men hvad der laa uden for Præstens Havegårde eller Københavns Volde, var i de fleste Tilfælde sekundært.

Vistnok dannede Familiens Overhoved, den gamle Geheimekonferensraad Jonas Collin, paa enkelte Punkter en Undtagelse fra den Tradition, han forøvrigt selv skabte for sin Slægt eller rettere for det følgende Slægtled. Som Stikprøve blandt de talrige Vidnesbyrd, der foreligger om ham og hans Liv, kan anføres nogle Linjer af Nordisk Konversationsleksikon: »Collin var en sjælden redelig Mand, ædelttænkende og derhos rigt begavet, med et skarpt logisk Instinkt —, en mærkelig Evne til at gennemskue Folk«. Artiklen slutter: »Han er et næsten enestaaende storartet Eksempel paa den rette Borgerdyd«.

De her anførte Ord: »En mærkelig Evne til at gennemskue Folk« har naturligvis sat Frugt i hans Forhold til den fattige Skomagerson, der søgte hans Hjælp og ved den fik Fodfæste i Tilværelsen. Men Jonas Collin søgte ikke, og behøvede ikke at søge, nogen Glorie for sig selv i den Anledning. Han holdt mere af den forhulede Almuesdreng, der Dag og Nat gennem 3 Aar havde levet omgivet af Holmensgades Skøger

og Udskud og dog var forblevet ren og uskyl-
dig og gennemsigtig som en Dugdraabe, og af den



GEHEIMEKONFERENSRAAD JONAS COLLIN (1776—1861)

syttenaarige, forkuede Skolediscipel, der skrev
Digtet om det døende Barn — end han og navnlig
hans Efterkommere senere holdt af den stjerne-
prydede og verdensberømte Konferensraad.

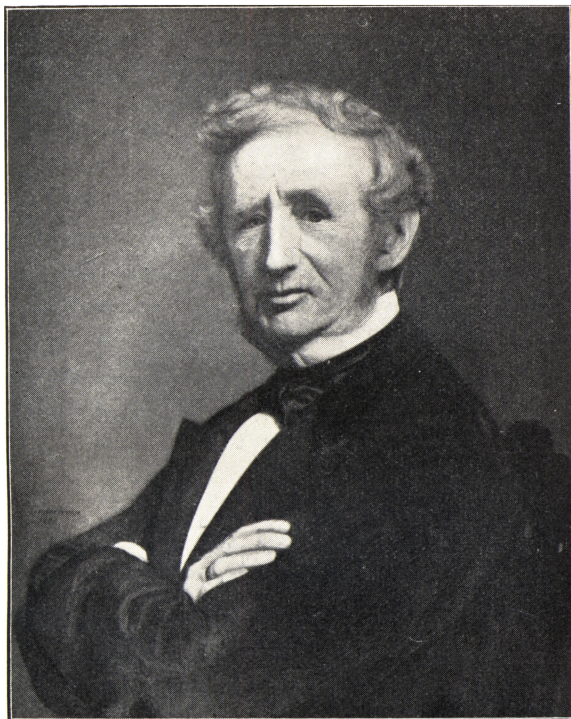
Paa sit Vaabenskjold i Frederiksborg Slotskirke satte Jonas Collin som sin Devise Epikurs Ord: *Bene vixit qui bene latuit*. Den har levet godt, som har skjult sig godt. Det siger jo ikke saa meget. Men det siger en Del, at der hverken privat eller offentligt, hverken af 1ste eller 4de Rangs Forskere nogen Sinde har været sat saa meget som et Fnug paa hans Eftermæle. Prof. Brix kalder ham kort og fyndigt: Hædersmanden Collin. Skuespiller Elith Reumert taler for hans Vedkommende om »den ædle Gehejmekonferensraad Collin«. Fru Heibergs og alle med hende Samtidiges Vidnesbyrd munder ud i det samme. Man tør vistnok gaa ud fra, at han virkelig har været en Mand af sjælden ædel Støbning.

— Næste i Rækken, Sønnen Etatsraad Edvard Collin, havde nogle af Faderens Egenskaber, hans rene Sind og hans Redelighed, dertil en lys Forstand, der ikke havde noget med dybere Inteligens at gøre, og en Hjælpsomhed, der i stærkt potenseret Grad og iblandet filantropiske Anlæg fra Moderen gik igen hos Sønnen, Jonas Collin d. yngre, der med Hensyn til personligt Initiativ, hvor det gjaldt at hjælpe og værne Mennesker, ejede en sjælelig Genialitet.

Endvidere var Collinerne blufærdige. I nogle

ganske jævne og langt fra dybtgaaende Smaaerindringer (meddelt af Julius Clausen i »Gads danske Magasin«) skriver den 70aarige Edvard Collin: »Hvad jeg her vil skrive, skal ikke have noget livsphilosophisk Anstrøg; hvad jeg mener om mit indre Liv, beholder jeg for mig selv«. Denne Devise fulgtes vistnok af alle i Slægtskredsen. Men var der noget, Andersen *ikke* gjorde, var det jo at følge den Devise — og meningsløst var det at forlange det af ham. Men *derfor* bl. a. lededes de over ham. Han stødte ustandselig deres sjælelige Blufærdighed. Havde de Ret til det? Naturligvis ikke; her gjaldt det: Tout comprendre c'est tout pardonner. Men de var nu engang mindst af alt Psykoanalytikere, og de fleste af dem søgte ikke at lægge en Alen til deres Vækst. At de kunde og burde gjort Forsøget, for at undgaa at volde Danmarks store Digter ulidelige Kvaler i det daglige Liv, faldt dem vistnok aldeles ikke ind, alle hans Taarer og Klager til Trods.

Den tredje i Rækken, Jonas Collin d. yngre, havde et sjælden følsomt og rummeligt Sind; intet menneskeligt var ham fremmed. Den Begrænsning, der ogsaa hos ham har gjort sig gældende ved Misopfattelsen af Andersens Psyke,



EDVARD COLLIN (1808—1886)
Efter Vermehrens Maleri 1876.

maa delvis begrundes i, at der var nu engang, allerede mens han var Barn, gaaet Familietradition i dette, at Andersen var Plageaanden —

Punktum; dernæst i hans Skønhedssans, der krympede sig ved Andersens ydre Plebejerma-
nérer. Over for ung Mandighed har kvindagtig
Pylrevornhed hos en ældre, i Forbindelse med
sjælden og udsøgt Uskønhed Lov til at være
Dødsstødet for umiddelbar Sympati. Tilmed var
han jo, som sin Fader, frastødt af Andersens
Kys, Omfavnelser og Kærlighedserklæringer.
Men der foreligger intet om Ubarmhertighed
eller »Mishandling« over for Andersen af denne
den kæreste for ham af det den Gang unge Col-
lin'ske Slægtled. (Der foreligger derimod et Fejl-
greb fra hans Alderdom; herom senere).



Paa den Tid var det jo moderne at være lyk-
kelig gift; Collinerne fulgte ogsaa denne Skik.
Andersens Ensomhedssorg sukkede dobbelt kla-
gende gennem hans Sind, hver Gang nye For-
bindelser indgikkes eller hver Gang han var bæn-
ket i disse lykkelige Hjem, hvor han højst var
»Broderen« (uden at der nogen Sinde tilstodes
ham den broderlige Fortrolighed, han sukkede
efter); han var en nærmest kun traditionsmæssig
taalt Gæst, vistnok aldrig en ønsket, ubetinget
ofte — saaledes som han nu var indstillet — en

mishandlet. Den fremmede Fugl, den store Digter, saá sig i denne af ham saa elskede Kreds aldeles ikke sat til Højbords: ingen snobbede for



JONAS COLLIN D. YNGRE (1840—1905)

ham (som fejlagtigt paastaet af G. Brandes); vilde han være med, var det godt, vilde han ikke, var der dem, der mente, det var bedre. De syntes ikke, han var en *Mand*, og det var han jo heller ikke (henrivende udtrykt hos Brandes i

disse Linjer af hans »H. C. Andersen«: »Det er lige saa urimeligt at vente Mandskraft af en Eventyrdigter, som det vilde være at gaa til Haren for at finde Løvemod. Haren har sin Ynde i sin Svaghed og sin Angst«.). De mente, han maatte kunne staa for Skud; men at han var en ulykkelig, fra Fødselen handicappet Psykopat, og at hans Saarbarhed var abnorm, naaede ikke deres paa Psykologiens Omraade ganske spidsborgerlige Forestillinger; det blev dem ikke nogen Kilde til Eftertanke, at saadan var han, endsigte affødte Forstaaelse; de, saalidt som Tiden,*) hverken kendte eller erkendte Forskellen mellem Egoisme og Kunstnersindets naturnødvendige Egocentricitet. Kort og godt, de mishandlede ham efter Noder, og det er tragisk at se, hvorledes Andersen altid paany og til sine Dages Ende følte sig skuffet i denne »Hjemmet«s Kreds, som han hele Livet igennem hang ved med en trofast, ulykkelig Kærlighed. »Mit Alt, mit Kiæreste i Danmark«. »For mig ligger Danmark i Huset Collin«. »O, jeg gav gierne 10 Aar af mit Liv for i dette Øieblik at kunne flyve i deres Arme« o. s. v., o. s. v. Og samtidig erkender han mange Steder, med blødende Hjerte

*) herfra kunde dog undtages Ørsted og Ingemann.

og bitter Klage, hvor ondt han dybest set har det hos dem han elsker højest. Eks. i Brev til



DEN COLLINSKE GAARD I AMALIEGADE

Ludvig Møller 1833: »Et Digterhiærte er en Syd- vækst, der kun kan være under Kiærlighedens Glasklokke; men der griber de den med plumpe Hænder, som var det en Brændenælde«. De be-

handlede f. Eks. hans Melankoli som noget, der egentlig ikke vedkom dem — den Melankoli, der laa dybere end Collinerne, eller Tiden, anede, Slægtsarv som den var og derfor uafkastelig. De sagde ikke, al deres Godmodighed til Trods: naar hans Omgivelser plages saa meget af den og dens Udløbere, som vi faktisk gør, hvad maa saa ikke *han selv* lide derved. De saá kun Overfladen; de kom aldrig til at kende eller lodde Dybderne; de manglede baade Tran-gen og Evnen til det. (*Nogen Selverkendelse heraf kan skimtes hist og her i hvad Edv. Collin har skrevet om Andersen. Men da havde Digteren i en Aarrække ligget i sin Grav*).

Og naar han f. Eks. fortvivlede over, at hans udenlandske Berømmelse ikke imponerede dem det fjerneste, men kun var dem en Kilde til henholdsvis Drillerier og Advarsler mod Forfængelighed, løb han Panden mod en Mur, usynlig men urokkelig. Det var dette, der i Virkeligheden bundede i Collinerne's primitive Menneskekærlighed, men som de vist aldrig gjorde sig den Ulejlighed at forklare ham: de havde — som ovenfor berørt — haft mere Sans for den fattige Dreng, den stridende, venneløse, latterlige Yngling, end de havde for den »forfænge-

lige«, verdensberømte Digter, den betitlede Elsker af Ordner og Rang. Med deres ubekymrede



H. C. ANDERSEN SOM ÆLDRE I AMALIEGADE
Amatørfotografi af Theodor Collin.

Mangel paa nogen Værdsættelse af denne Undtagelsesnatur, saá de ikke, at han inderst inde var den samme, at hans dybeste Væsen, det de aldrig forstod, stadig var uforandret, og at det

maatte vægre sig ved at iføres Livets endsige Tidens Rustning.

Men ét kan der være Anledning til her at pege paa.

Den Hestekur, som Andersens hudløse Psyke blev underkastet ved Collinernes Maade at tage ham paa, og som utallige Gange et halvt Aarhundrede igennem har virket paa ham som Helvedssten i aabent Saar — den gjorde maaske, ja utvivlsomt, sin skjulte Gavn og ophævede i én Forstand, nemlig *for hans Væsen som Digter*, de direkte Lidelser, han som Menneske gennemgik. Han afledtes derved — tvangsmæssigt og vridende sig af Fortvivlelse — fra de private Følelsesorgier, hans Hjerte sikkert higede imod. Det gælder her navnlig Edvard Collins »Maade« (den der aldeles ikke bundede i nogen »bureaukratisk Fornemhed«, saaledes som Hr. Elith Reumert har villet paastaa). Den var tragisk som Psykologi, og som Pædagogik var den uendelig forfejlet. Men sikkert har den befrugtet Andersens Muse samtidig med at den martrede hans Sjæl. Det tør fastslaas, at uden den vilde en Række af de udødelige Eventyr aldrig set Dagens Lys.

Apropos Eventyrene kan her — parentetisk —

indskydes et Par Ord om Prof. Brix' Analyse af dem (Doktor­disputatsen, 1907). Den er alle Vegs skarpsindig; undertiden haartrukken men altid redelig; den er aldrig aandrig men mange Steder overraskende sindrig (Eks. Tinsoldaten), andetsteds aldeles misvisende (Eks. Skyggen og Historien om en Moder). Et enkelt Sted er en sproglig Mærkværdighed dumpet den lærde Criticus i Penneskaf­tet; der siges (Side 275) om Andersen »thi ellers stod han Fare for at falde fra hinanden« — hvilket er en Umulighed for Enkeltmand og herved post festum anholdes *ex auditorio*. — Og som Parentes Nr. 2 skal her drages et Hjertesuk in memoriam Georg Brandes. Det er et bundløst Hul i dansk Litteraturforskning, at vi fra Brandes' Haand kun ejer de godt fyrretyve Sider som udgør den dejlige Karakteristik af Andersen i »Danske Personligheder«. Hvad kunde vi ikke ejet fra denne Kongernes Konge blandt Verdens Literaturforskere, dersom Andersen ikke havde været dansk. I saa Fald vilde Brandes utvivlsomt skænket Forskningen et fyldestgørende Værk baade om Andersens sjælelige Egenart og om hans Digtning. Ikke blot et Værk af Aand og Inderlighed og Indtrængen som Bogen om Søren Kierkegaard,

men et Værk af Verdensbetydning som Bogen om Shakespeare og af Omfang som Bogen om Goethe.

Men tilbage til Collinerne.

De saá altsaa ikke, at Barnet i Andersen — ikke, som de mente, blot Pattedebarnet — altid levede og led, blomstrede og sørgede.

Den eneste, som saá det og med Mildhed og Finhed reagerede over for ham, var Jette Collin, f. Tyberg, Edvard Collins Hustru. Hun havde som ung Mor mistet 3 Smaapiger; altid senere blødte hendes Hjerte af disse Saar. Livets haarde Indgreb i hendes Moderfølelse gav hende Forstaaelse af Barnet i Andersen; ikke fyldestgørende ganske vist, og maaske noget vigende efterhaanden som Omgivelsernes Ubehag ved ham næsten voksede til en Monomani. Men dog var hun i en Række af Aar hans Tilflugt.

Jette Collin var en yndig Kvinde — af Legem og Sjæl. Præsten ved hendes Konfirmationsforberedelse skulde forklare Ordet guddommeligt. »Skal jeg sige jer, hvad guddommeligt er? Det er Jette Tybergs sorte Krøller!« I Brev af 5. Juli 1835 skriver Andersen til Edvard Collin: »Siig til Deres Jette, at hver Gang jeg tænker paa Danmarks Deilighed for at trøste mig ved Tabet

af Italien, siger jeg altid: Bøgeskoven, Jette Tyberg og vore Kløvermarker. Hils altsaa Nr. To



JETTE COLLIN SOM UNG (1813—1894)

af det Skjønne i mit Fædreland . . .« Kaalund, hendes ridderlige Beundrer, sang til hende — da »Fulvia« udkom — i sit kendte Digt i »En Eftervaar«:

. . . Thi det er ikke blot
 som min Ungdomssangs Veninde,
De staar for mig som den,
 der hævede mit Mod;
i Dem jeg hylder, Frue,
 den sjældneste Kvinde,
saa aandsfrisk og begavet
 som fordringsløs og god.

Og endnu noget meer?
 thi hvad højest jeg skatter,
det fandt jeg hos Dem:
 den Sjælens Harmoni,
der røber sig i Alt,
 i Alvor som i Latter,
saa klar, at Jord og Himmel
 afspejler sig deri!

Elskværdig som Kamma
 og aandfuld som hende(!)
fortjener De en Hyldest
 saa udsøgt og fiin,
som den, de store Aander
 har viet hendes Minde!
— Men den var ikke renere
 og varmere end min!

Livets Visdom — og dets Sorger — gjorde
hendes Sind til noget usædvanligt; mindre vel
stod det vistnok til med Bogens Lærdom —
Skolebogens i hvert Fald; Tiden tillod jo den

Gang, al sin Nøjsomhed til Trods, megen Ødselhed over for Spild af Evner, Kvinders især.



JETTE COLLIN SOM ÆLDRE

»Mor, hvor højt er egentlig Himmelbjerget?« spurgte Sønnen Jonas, der sad med sin Geografi.
»Himmelbjerget? Aa — naa, lad mig se, jo det er tyve Tusind Gange saa højt som Runder-taarn«. Drengen fik næste Dag en Seddel med

hjem fra Geografilæreren til Fru Collin. Dens Ordlyd er *ikke* opbevaret . . .

Jette Collin ikke alene følte fint — det gjorde ogsaa de bedste af Collinerne — men hun mærkede fint, og naturligvis har hendes egne Sorger skærpet hendes Evne til at forstaa andres og uddybet hendes kvindelige Trang til at lindre dem. Hun, der egentlig ikke ejede, hvad Andersen kaldte Collinernes »Livsmunterhed«, har tidligt følt, at de lettere Gemyter i Familien, og det var de fleste, ved utallige Lejligheder var Andersens Bødler og at dels deres evindelige Hovmestereren og dels deres »harmløse« Vittigheder var Piskesnerter i hans Sind. De var som sagt ligevægtige, de fleste af dem, og det de vel selv har kaldt stolte; man kan maaske ikke bebrejde dem, at det var dem ulideligt, at Andersen altid skulde demonstrere sine Kvaler for aabent Tæppe. De mente, Kvalerne var indbildte og forstod ikke, at de *virkelige* Kvaler, som de indbildte affødte, var en frygtelig Lidelse, en absolut positiv Lidelse, for den ensomme Psykopat, hvis Sjæleliv, Drifter og Tvangstanker var ham selv en Række af Gaader og en Kilde til opslidende Selvbeprejdelse. Alt dette har Jette Collin, der af Natur var anderledes impul-

siv og temperamentsfuld end Collinerne, instinkt-
mæssigt forstaaet noget af og derfor søgt at lin-
dre — hvad der ikke altid var let og ofte vans-
skeliggjordes hende netop af hendes egne.



DET COLLINSKE HJEM I DR. TVÆRGADE 19, set fra Haven.
I Vinduet paa 1. Sal længst t. h. Jette Collin.

Enkelte af Collinerne var desuden jaloux. Den senere Generations klogeste Medlem, Edvard Collins ejendommelige Datter Louise, led som Barn meget under denne Jalousi. Naar hun kom fra Skole, var Situationen ofte den for hendes barnlige Reflektioner oprørende: Mor var ved at

trøste Andersen. Dette betød Scener af Graad og Klager, der genlød over hele Dagligstuen, hvor Jette Collin sad i den højryggede, sorte Lænestol og tyssede og talte sine trøstende og beroligende Moderord til Andersen, der enten sad graadkvalt og opløst foran hende eller hulkende løb og ned ad Gulvet, flagrende med sit umaadelige Lommetørklæde. Billedet er let at tegne op. En lille Pige, sine Forældres eneste efter de tre smaa Søstres Død, har med fjendtlige Øjne aabnet Døren paa Klem — og set Situationen. Hendes Mor igen optaget af Andersens »Jeremiader« og »Klynkevornhed« — den, de ellers allesammen lo ad. Stillede man sig demonstrativt i Krogen mellem Chatollet og Spise-stuedøren og lod, som man ventede taalmodigt, indtil man begyndte at hoste for at lade forstaa, at man *aldeles* ikke var taalmodig, men derimod vildt rasende — saa fik man et mildt bebrejdende Blik fra Mor om at fjerne sig. Hele den store Stue laa for én, Verdens Centrum, Hjemmet, men man maatte ikke komme derind — for Andersen skulde trøstes. Ikke engang *igennem* Stuen maatte man liste, forbi den store, hvide Bilæggerovn, forbi Fars røde Lænestol og Klaveret, og hen til den lille, sorte Skindsofa, den

lille Sofa, hvor den store Thorvaldsen havde holdt af at sidde, i Bunden af Stuen ud mod Glasdørene. Nej. Mor havde ikke Tid. Mor var nødt til at tage sig af Andersen. For Andersen var fortvivlet. Saa kunde det saamænd ogsaa være det samme — naar man ikke var mere værd for Mor end saadan en modbydelig Andersen. Han var et Bæst — Punktum. Man hadede ham. Og man hadede ham Resten af sit Liv.

Kvinderne af den Collinske Slægt var overhovedet betydeligere, mere særprægede af Anlæg, dybere i Følelse og selvstændigere af Udvikling end de mandlige Medlemmer, og de mishandlede Andersen langt mindre. Navnlig i Menneskeklogskab stod de højt over dem; men det hørte der nu heller ikke saa meget til. Den gamle Collins Døtre, Ingeborg Drewsen og Louise Lind, var vistnok ikke fremragende paa noget Punkt og næppe interessante, selv om de — mest jo den ældste Søster — var morsomme. Men Familiens Forgudelse af deres lyse Evner og gode Sind havde nu engang stillet dem paa en Piedestal, og der blev de muntert siddende.

Langt dybere Linjer var der sikkert i Ingeborg Drewsens Efterkommere, dels mandlige, dels kvindelige; hendes Datter, Jonna Stampe,

og to af de smaa Piger, der siden voksede op nede paa Christinelund, senere paa Nysø, blev hver for sig bemærkelsesværdige Kvinder.

Den første af Slægten, der har erkendt og delvis analyseret det Kapitel i Andersens Liv, der rummer hans Martyrium inden for den Collin'ske Slægt, er Rigmor Stampe i Bogen »*H. C. Andersen og hans nærmeste Omgang*« (København 1920). Hun havde en klar Hjerne og en aldeles uhildet Dømmekraft; hun var intelligent, ikke blot forstandig; hun var ubestikkelig og nøgtern, men havde samtidig psykologiske Evner, der kom hendes Studier over Andersens Forhold til hans Omgang stærkt til gode. (Havde Edvard Collin besiddet de samme Anlæg, vilde hans store Værk: »*H. C. Andersen og det Collin'ske Hus*« blevet en gylden Skat for Verdenslitteraturhistorien). Rigmor Stampes — desværre stærkt beskaarne — Bog er aldeles upartisk og frigjort for Slægtshensyn; den ser hverken til højre eller venstre men ligefrem mod Klarhed og Retfærdighed; den er hverken pedantisk eller sensationssøgende, men derimod baade sanddru og menneskekærlig. Blandt den nyere Andersen-Forskning efterhaanden ret talrige Skrifter indtager den en meget fornem Plads; den er,

hvad ikke kan siges om alle andre Produkter over samme Emne, fra første til sidste Side en nobel Bog.

I dette Arbejde findes — i Kapitlet om Jonna Stampe — en lang Række Breve mellem hende og Andersen. For hvem der har Øjne at se med, er 2—3 af de første af disse (Pag. 104—111) fra 1843—44 nogle af de fineste smaa documents humains i Andersens hele Livshistorie. Vidunderligt afspejler de det unge, femtenaarige Pigebarns fine Sjæl og hendes higende Hjertes heftige »Forelskelse« i den — sammenlignet med hende — aldrende Ven. De gør imidlertid mere end det. Kærligt viser han hende tilrette; men — den uartige Dreng naar dog at drive sin grusomme Pil i hans eget, underlige Hjerte. »Fantasiforelskelse«? Maaske. Men voldte den mon Andersen mindre Sindsoprør, mindre Lidelse end de »officielt anerkendte« Forelskelser? Han skjulte den i hvert Fald bedre. Men har man fordybet sig i den omtalte Brevveksling og i hvad ellers derom vides eller intuitivt kan formodes, undres man ved at se, at »Den uartige Dreng« er skrevet allerede 1836. Inspirationen til dette Eventyr maatte da ellers synes direkte født af Digterens Følelse for Jonna Stampe i

den Periode, da hun gik over fra Barn til voksen Kvinde. Andersen kunde som bekendt camouflere sig selv, naar han vilde, og naturligvis har han ogsaa kunnet det i Dagbøgerne. Nej, den Følelse, og hvad den medførte af Disharmoni voldte ham sikkert ikke mindre Lidelse. »O Jonna, jeg har lidt en Deel for din Skyld, grædt mange Taarer, ikke sovet om Natten! Du véd ikke mine Kampe; *jeg er dig god!* Bedøm mig ikke efter et almindeligt Maal, saa slaaer det ikke til! — men bedre er jeg end mit Rygte, jeg er ikke den Egoist, man tror om mig, ikke den Daare, der idelig beskiæftiger sig med sig selv; nok herom! min egen, min elskede Jonna.« Der er næppe Tvivl om, at denne smerteskælvende, hurtigt og af utallige Hensyn nedkæmpede Følelse har vibreret dybere i hans Hjerter end det fra 1837 kendte Sværmeri for den syttenaarige Sophie Ørsted.

Betragtningerne — navnlig Prof. Brix' — over Andersens Kærlighed til Louise Collin — Jonna Stampes ovenfor nævnte Moster, den gamle Collins yngste Datter — er sikkert grundet paa en Blanding af rigtigt og galt. At en Digter, for hvem hans eget Indre er Jordens Navle og som uimodsigeligt var den mest selvoptagne og selv-

beskuende og af sig selv foruroligede Sjæl inden for samtlige Københavns Volde og et godt Stykke ud over dem, forfatter sin *Levnedsbog* som en *Henvendelse* til en ung Pige — den, der var nærmest ved Haanden, »Søsteren« — for at hun skal »kende ham som han er« betyder i denne *Dagbøgernes, Stambøgernes og Selvbekendelsernes Tidsalder* ikke meget — og beviser endnu mindre. Ingenting udover hans dybtgaaende, krampagtigt forvredne Trang til *selv* at finde Rede i det Kaos, han bestod af, *selv* at opdage Skæbnens Fingerpeg om, hvorfor han var som han var, og, i et Haab (der glippede) om at finde kærlig Vejledning hos en elsket Sjæl, anskueliggøre det for sig selv. Prof. Brix — der er sikrere i sin Analyse af Eventyrene end af Digterens egen Psyke — har i Forordet til *Levnedsbogen* (København 1926) vistnok i nogen Grad omvurderet Bestanddelene af Andersens Følelse for Louise Collin. Sikkert nok har den været stærk og ogsaa været erotisk bestemt; men der er Grund til at antage, at den har været en Surrogatforelskelse mere end noget andet. Der er ogsaa Grund til at huske — og til at respektere — at Edvard Collin aldeles ikke kommer ind paa det Kapitel i »H. C. Andersen og det

Collin'ske Hus«. Naturligvis vidste han Besked, men han — der var den Samtidige — har ikke taget det for mere end det var og heller ikke ønsket, at Eftertiden skulde gøre det. Hvor det ikke netop gjaldt Andersens abnorme Sjæleliv havde Collinerne Instinkterne i Orden og var den »store« Fader og Bedstefader værdige. Der er endvidere ogsaa Grund til at mene, at Andersen var langt mere (blot langt mindre aabenlyst) forelsket i Edvard Collin end i hans Søster. Og der er sluttelig Grund til at formode, at *heri* ligger gemt den oprindelige og psykologiske Nøgle til den berømte og berygtede Historie om Edvard Collins Vægring ved at blive Dus med Andersen. Det Slør behøver ingen at prøve paa at løfte. Tiden har desuden gjort det til et Jerntæppe.

★

Om Andersens formodede Homoseksualitet er der blevet sagt og antydnet og paastaet meget; for meget.

At den ikke er nogen Kendsgerning, og at den ikke angaar Offentligheden burde Hr. Elith Reumert — der med stor Varme har behandlet Digterens Forhold i Bogen *H. C. Andersen, som han var* (København 1925) — ha husket i sin

Kronik i Politiken for 18. Dec. 27 »I Anledning af Dr. Helwegs Skrift om H. C. Andersen (udmærket kommenteret sammesteds 26. Dec. af Dr. Leunbach). H. C. Andersens Eftermæle maa ikke trækkes ned i smaa københavnsk Hvisken paa Gadehjørner eller anden Sladder. »Skal jeg sige Dem, hvorfra jeg véd det? Jeg har hørt det!« Forskning er ét, Biografi et andet, Sensation et tredje.

Ingen Digter bliver ringere, ofte derimod større, fordi han er syg; som Menneske bliver hans Vækst rigere, om han kæmper mod sin Sygdom. At Fædrenes »Synder« (i dette Tilfælde altsaa i hvert Fald Alkoholisme) nedarves paa Børnene og degenererer dem og deres Modstandsevne, er desuden det Skjold, ethvert rettænkende Menneske i saadanne Tilfælde skyder frem til Værn for en Mands Eftermæle. Ulykken er blot inde, naar det drejer sig om en stor Mand. Saa er der frit Slag. Man har set saa galt før.

Desuden: Tror nogen for Alvor, at de unge Mænd i den Collin'ske Slægt Gang paa Gang vilde modtaget Andersens Indbydelser til lange Rejser, dersom denne hans Trang havde givet sig reelle Udslag? Eller William Bloch?

Hvorfor denne Tilbøjelighed til at sætte Fingeren paa et enkelt, muligvis ormstukkent Blad i en straalende Blomsterkrone? Tilmed et Blad, der skjuler sig dybt beskæmmet og fuld af Græmmelse over, hvad det ikke selv forstaar. Hvorfor ikke lade Glemselens Taage dække det muligvis syge Blad? Landet over sidder der en Ungdom, som ikke behøver at vide det allermindste om disse Paastande og Muligheder i Forbindelse med H. C. Andersen. Hvorfor skal saa nye Avisartikler enten fremmane Forestillinger hos dem om noget, mange af dem endnu ikke vidste var til, eller ogsaa forstyrre Billedet hos dem af Danmarks store Digter? Det er forkert, unødvendigt og unyttigt.

Unyttig er derimod ikke Overlæge Helwegs Bog »*H. C. Andersen, en psykiatrisk Studie*« (København 1927) — foruden hvad den ellers er. I hele sin indgaaende Behandling af dette Emne i dets Forhold til Andersen og af den her foreliggende Mulighed har Forfatteren gjort sin videnskabelige Pligt til det yderste: ikke at lukke en eneste Dør i, førend han har overbevist sig om (og paa væsentlige Punkter ogsaa sine Læsere), at fra den Side kan ikke mere trænge noget Lysglimt ind, end ikke fra den fineste Spræk-

ke. Helwegs Analyse er til Fuldkommenhed neutralt afbalanceret og virker derfor behagelig; hans Opfattelse er iøjnefaldende human. Paa et enkelt Punkt vakler dog dette. Men Dagspressen er ikke Hjemstedet for Diskussion om disse Emner.

Over hvad der endnu i disse mørke Verdener er ukendt for Nutidens Viden, vil én Gang Forskningens taalmodige Søgelys finde frem. Barmhjertighed vil ogsaa paa disse Omraader blive Kundskabens Følgesvend i Psykiatriens Tjeneste.

Hetero- eller Homoseksualitet: det vil en Dag kunne paavises, at *begge Dele*, den erotiske Dragning mod *begge* Køn, undertiden i forskellige Perioder, undertiden samtidigt, kan findes.*) Og det er en i hvert Fald antagelig Hypotese, at dette Undtagelsestilfælde i en eller anden Grad har foreligget hos Undtagelsesmennesket H. C. Andersen. Det kan betvivles — men det kan ikke benægtes.

*

*) Dette erkendes af adskillige Sindssygelæger og af psykoanalytiske Forskere. I særlig interessant Grad er det belyst i Martha Drachmann Bentzons store Værk: *Michelagnolo*. Studier over hans erotiske Personlighed.

Af de Fejlgreb, der her i Danmark er begaaet over for Andersens Eftermæle, er desværre Udgivelsen af Uddrag af Dagbøgerne fra hans sidste Aar (Sygdomsaarene) den beklageligste. Hr. Elith Reumert skriver herom, og med rette, i sin tidligere nævnte Kronik, at de »var foretaget med en utilbørlig Ensidighed, der fremhævede alle Digterens svage Sider, saa at det Billede, man fik af ham fra hans sidste, tunge Aar, blev helt fortegnet. — Udgivelsen fremkaldte en Storm af Indsigelser baade offentligt og privat«. Rigsmor Stampe siger ligeledes i Forordet til sin Bog: »Derfor burde heller aldrig hans dagbøger fra de sidste år (1868—1875) være udgivet. De har givet anledning til mange mistydninger«.

En retfærdig Analyse af dette Fejlgrebs Oprindelse er efterhaanden blevet stærkt paakrævet og skal derfor gives her.

Andersen havde ikke Patent paa at blive en gammel og syg Mand, der ikke længer var sig selv. I de Aar, da Jonas Collin d. Yngre syslede med Forberedelserne til ovennævnte Udgivelse, var han selv langsomt og sikkert blevet en nedbrudt Mand, der ikke længer havde sin Dømmekraft i Behold. En stille fremadskridende Hjerneforkalkning gjorde, at hans Sind overskyggede

des af et Tungsinds Lidelser, der sikkert i en særlig — og sygelig — Grad har gjort ham modtagelig for den døde Digters Klager; han har derfor tillagt dem en Værdi for Psykoanalyse, de visselig ikke besad. Psykiatrien var som bekendt den Gang endnu langt mindre end nu klar over, i hvilket Omfang og efter hvilke Linjer de cerebrale Fakulteter paavirkes under en saadan Sygelighedsproces. Havde Jonas Collin den Gang været i Besiddelse af den sikre Følelse, den Nænsomhed og fremfor alt af den Kærlighed til Samfundets — og Sjælelivets — Stedbørn (og til disse hørte jo Andersen), som blomstrede gennem hele hans Manddom, indtil Sygdom delvis forandrede ham og gjorde ham selv til udpræget Nevrasteniker, saa vilde disse Dagbøger (der udkom efter hans Død) aldrig set Dagens Lys. Han vilde da — for saa vidt han paa det Tidspunkt har kendt det — ha respekteret disse Linjer af et Brev til hans Kusine Jonna Stampe fra Andersen (1843): »O hvor det er tungt at gaa ene i Verden, uden at kunne meddele sig, at søge, uden at finde! — dog hvorfor fortæller jeg Dig alt dette, og det i et Brev, der gaar med Leilighed! *Mit Hiertes Mysterier burde kun dykke frem i Digte! Brænd derfor*

denne Udgydelse!« (Udhævet af I. N.). Helweg skriver herom i Forordet til sin Bog ». . . hvad han selv har ønsket bevaret, har han ogsaa ønsket benyttet.« *Nej!* Dr. Helwegs Ytring viser derimod det forøvrigt saa forstaaelige, at en indsigtfuld og dybt samvittighedsfuld Psykiatiker *alligevel* ikke her har magtet et Digtersinds Mysterier. (Og heller ikke skulde det, fristes man til at tilføje). Ogsaa over for Dr. H.s Paastand bør derfor ovenanførte Linjer til Jonna Stampe bringes i Erindring.

Det er kendt indtil Banalitet, og kommenteret langt udover Banalitetens Grænser, at Andersen for ikke bestandig at gaa over Gevind behøvede Udløsning (i Samtaler, Breve og Dagbøger). Men at dette ikke betyder, at han har ment eller ønsket, at de skulde »benyttes«, endsigse offentliggøres(!), er en uskreven Lov. (Himlen se ellers naadigt til mange, mange af hans Aandsfrænder inden for Verdenslitteraturen).

Endvidere bør det erindres, at den Mand, der paa sine ældre Dage forberedte denne sidste Dagbogsudgivelse, var den samme, der, som 35-aarig, efter Andersens Død brændte, ulæst, det lange Brev fra Riborg Voigt, Andersens første Kærlighed, han fandt paa Digterens Bryst. For

denne selvfølgelige Handling maatte Jonas Collin døje adskillig Kritik fra pietetsløse og glubske Literater af den Type, for hvem ingen Brøde af den Art er Helligbrøde, men for hvem alt, ogsaa de inderste Hjerteblade i et Digter-sind, bør kastes i »Forskningen«s Molok-Gab. Uimodsigeligt er det, at dette med Dagbøgerne ogsaa var en Art »Mishandling« — udover Døden. Men den, der tog Initiativet, var paa det Tidspunkt uansvarlig.

Dette var en Parentes, men en nødvendig. For dem, der fordømmer Udgivelsen af de sidste Dagbøger, og det har enhver Ret til at gøre, bør Historien om Riborg Voigts Brev fremdrages.

Det staar nemlig ingen Steder skrevet, at de, der med de skarpeste Ord har istemt Dagbogs-Fordømmelsen, i et ubevogtet Øjeblik vilde behandle Brevet paa den Dødes Bryst paa samme Maade som Jonas Collin.



Livet oppe i Ellekilde, hvor Edvard Collin i 1870 byggede sig Sommerhus, var af stor Betydning for Slægten; dens Liv og Samliv udfoldede sig typisk derude gennem en Række Aar. Det

vil derfor være naturligt at kikke lidt inden for den gamle Tjørnehæk derude og spørge: indrømmede man da ikke dér Digteren i hans sidste Alderdomsaar en bedre Plads i Hjemmet, end man gjorde om Vinteren i København?

Nej, det gjorde man ikke. Der indtraadte ikke over for den for længst verdensberømte Digter noget Systemskifte i Anledning af, at travle Embedsforretninger og Hovedstadens Stenbro afløstes af Samlivet med Kystens Fiskere og af Hvilen ved Bølgeskvulpet og Solens Aftenpurpur over Kullen. Det er sørgeligt men sandt: Andersens »bedste Ven«, den milde, elskelige Edvard Collin og hans ovenfor skildrede Hustru Jette indbød *aldrig* Andersen som Sommergæst. Hjemmet derude var saa godt som en lukket Edens Have for Digteren; man vilde være i Fred for ham, Punktum. Andersen flakkede rundt i Indland og Udland, paa Landets herligste Herregaarde og til store Hyldestfester hos udenlandske Fyrster eller i Evropeas Hovedsteder; men det jævne Hjem, hvortil han altid længtes, og hvor han altid, saa snart han var borte, drømte om Forstaaelse og Tryghed, var lukket for ham med en egoistisk Familiefølelses usynlige Laas. Man saá ganske roligt paa, at han, der

i sine Eventyr med faa Streger havde tegnet hjemlig Hygge og Samlivs-Tryghed med en Æmhed som ingen anden, fra Vuggen til Graven kun havde Ensomheden til Hovedpude. Sad han syg og ensom i Nyhavn, gjorde man det mindst mulige ud af det; man kunde knap nok, i alle disse senere Aar, ulejlige sig ind til Byen at modtage ham, naar han efter langt Fravær vendte tilbage fra de Rejser, der netop i hans Alderdom ofte ødelagdes af Hjemvé. Man kunde højst overkomme at bestille ham et Hotelværelse eller gøre Forsøg paa at finde ham en ny Lejlighed, naar den gamle skulde fraflyttes. Ikke engang pr. Undtagelse og ikke engang efter langt Fravær indbød man ham nogen Sinde til saa meget som et to Dages Ophold. Fra Basnæs skriver han 1863 til Mathilde Ørsted (i Brev meddelt af Helweg) . . . »jeg skal ikke rejse, jeg skal hjem i det tunge, solvarme København«. Ingen har vel følt bedre end han, at det var Hjerterummet, der manglede, og hans Sorg over denne »Kulde« var ægte og trofast, var altid ny; i Brevene til Fru Melchior kommer den ofte frem. Denne sjældne Kvinde ejede fuldt ud den Forstaaelse af hans syge Sind og den Overbærenhed med hans Besværlighed, som Collinerne manglede;

hvad Under da, at hun aabnede hans Alderdom sit milde Hjem paa »Rolighed« og blev hans Sjæls bedste Veninde.

Han vilde vel ogsaa ha gjort en underlig Figur i den sluttede Kreds i Sommerhjemmet derude i Ellekilde. Men stilfulde var Collinerne saasom mænd selv meget langt fra at være. De elskede, til deres Kvinders Fortvivlelse, Formløshed; de var overmaade frihedselskende, og de var en ganske usnobbet Race, til Trods for at de var Aandsaristokrater. De mente sikkert med Holberg, at »der ligger min Tro noget i at være kommen af godt Folk«, men de var ægte Demokrater, og det faldt dem naturligt og kært at færdes i samme Plan som deres Venner Fiskerbefolkningen, for hvem Edvard Collin anlagde Havn paa sin Strandgrund. At »Etatsraadens Hat ved Gud saá ud som om den havde lagt paa Mødningen i fjorten Dage« anfægtede langt mere en for Familiens Honnør bekymret Fiskerkone end dem selv. — Hvem var der da derude? Der var altsaa »Etatsraaden« (Edvard Collin) og hans Brødre, »Professoren« (Theodor Collin, Teaterlægen), og »Assessoren« (Gotlieb Collin), og hans Svoger »Konferensraaden« (Adolph Drewsen, Justitiarius i Højesteret). I

Træske og »islandsk Trøje« gik disse gamle Her-
rer af Københavns dygtige og literært interesse-



EDVARD COLLIN I ELLEKILDE
Amatørfotografi af Theodor Collin.

rede Embedsbourgeois i bag Trillebøren og trille-
lede Sand og Sten til Havnen og Molerne eller
anlagde og udvidede Haven og Kilderne og
Strandgrotterne, eller snedkrede i det store

Værksted og var — med Jette Collin som primus motor — i alt dette og meget mere som et Forsyn for Fiskerne, deres Koner og Børn. (Paa hendes Begravelsesdag mødte de op i Kisteklæderne i København og bar hende ud af Kirken til hendes sidste Hvilested). Og der var ligeledes »Kandidaten« (Jonas Collin d. Yngre), og flere andre Medlemmer af samme Generation. Senere købtes eller byggedes der Hjem Dør om Dør for det sidste Slægtsleds unge Par. Børnebørnene, der senere kom til, trykkedes heller ikke af Overklasseforømmelser; Drengene var udhalet nærmest som Fiskernes Dreng, Pigebørnene var dybt forurettede over, at det formentes dem at løbe barbenet som de, og at man belemrede dem med Træsko. Man var Ven med Fiskerbørnene og delte deres Ambitioner; man var stolt over, at Ens Far kunde holde den store Forhammer ud i stiv Arm. Kampene om at komme en Tur med Kvaserne og ligge og fiske Sild under Anholt, eller Væddeløbene med Emil Poulsens Børn om, hvem der i vildeste Fart kunde styrte ned ad de stejle Skrænter (de den Gang saa høje Skrænter), eller ad »Andresens Bakke« var Dagens brændende Spørgsmaal. Det var en Forsmædelse, at man ikke fik Lov at hælde sin Kaf-

fe ud i Underkoppen og søbe den i sig med størst muligt Spektakel, omhyggeligt efterlignende Fiskeren Frederik Wiedemann, naar han sad ude i Køkkenet med spjættende Rødspætter i Kurven, nydende sin Skaal-Kaffe. Man tog sig betalt, naar man sad nede i hans egen, lavloftede Stue med Kæmpesengen i Alkoven, en Duft, der rev i Næsen og mindede om lidt af hvert, og Collin'ske Familiefotografier i Rammer rundt paa Væggene (Theodor Collin var en meget habil Amatørfotograf og dito Snedker) — og trakteredes af hans Kone Laurine. Helge Rode har omtalt denne Fisker, Wiedemann, i sin Bog »Pladsen med de grønne Træer«. W. havde et ret skarpt Blik for sine Medmenneskers mer eller mindre heldige Sider og satte ikke sin Opfattelses Lys under en Skæppe; Collinerne forgudede han, de hørte ikke med til »Københavnserbraset« (Gud véd hvorfor). Et Eksempel af denne Kategori betegnede han nærmere som »en slangeagtig Edderkop og en lummer Kammerat« og var i det hele ikke netop kedelig at høre paa. Han og andre Fiskertyper og deres Kvinder gik ud og ind i de Collin'ske Hjem som Venner og Jævnbyrdige.

»Selvfølgelig« vilde Familien ikke ha denne

primitive Sommertilværelse forskertset af Andersens Selvoptagethed, hans Stemningsmangfoldighed og i disse Aar kulminerende Vanskelighed og »Pirrelighed«. De egnede sig ikke over for ham til barmhjertige Samaritaner; de var baade for magelige og for blufærdige; de undrog sig, uden større Reflektioner, deres Pligter. Jo mere enkelte af dem saá, at Digteren var faldet blandt sin Naturs eller sin Unaturs Røvere, jo roligere lod de ham ligge ved Vejen. Samaritanen, der opsamlede ham og badede hans Saar, var, som ovenfor nævnt, Fru Dorothea Melchior og hendes Mand. Og Collinerne var Melchiors taknemmelige derfor.

Det var jo efter Andersens Død, at det ovenfor skitserede Børneliv udfoldede sig. Men i den tidligere Generation havde der ogsaa været Børn og Børneliv, tilmed Børn, der fra Fødslen syntes bestemt for at kunne udfylde Ensomheden i Andersens Liv. For hele hans primitive Sind og hans over for primitive Forhold enestaaende Iagttagelsesevne kunde inderligt Samvær med dem ha været en Livsens Kilde — dersom man havde lært dem at holde af ham. Men det gjorde man ikke. De saá og hørte for skarpt, at Majoriteten af Forældre, Onkler og Tanter og ældre

Kusiner og Fætre enten nøfledede ham eller i mildeste Fald fandt sig i ham med Spøg og overbærende Skuldertræk.

Blandt Familiens Unge havde kun én, Jonna Stampe, et selvstændigt Forhold til Andersen, et Forhold, der i Inderlighed og Styrke vedblev at være af sjælden Skønhed, og et Forhold, hun var for personlig til at lade andre ødelægge. Hun selv har sikkert siddet inde med ubrugte Evner og i hvert Fald en aldrig stillet Længsel mod Aandens Verden. Endnu i 1852 skriver hun til Andersen: »Jeg véd . . . at jeg forstaar Dem, som om noget af den samme Eiendommelighed pulserede med i mit Blod«. Men ellers havde man fra Barnsben været Vidne til de ved Familiesammenkomsterne altid tilbagevendende Scener, hvor Andersen slog sin Festglæde i Stumper og Stykker, og nogle af de andres med, bl. a. i Græmmelse over den Lykke, Edvard Collins Familieviser gjorde i Slægtskredsen. Disse Viser, der efterhaanden hørte til som Festernes uundværlige Solskin og regnedes for en Familie-skat, er opbevaret i 2 tykke, haandskrevne og læderindbundne Kwartbind. De var rige paa barnlig Skæmt, disse Viser, og paa elskværdig Familiefølelse; de var endvidere blottet for

Aand, og Poesi kendte de ikke noget til og gav sig heller ikke ud derfor. Men de var hjertevarme, og de var mange Gange virkelig morsomme. (Een var der, blandt mange, en versificeret Julekageopskrift; den skildrede Julekagens Historie og blev i flere Aar hver Juleaften oplæst ved Bordet i de yngre Collin'ske Hjem. »Saa vandrer den ud ad Amagerport — og ingen aner, hvad den har været« hedder det bl. a. om Julekagens sidste Stadium).

Collinerne var kemisk fri for *Bluff*; enhver Afskygning af Humbug var dem fremmed. Det faldt dem derfor aldrig ind at foregøgle Andersen, at han betød noget andet eller mere i Kredsen, end han gjorde — nærmere bestemt lod de ham aldrig med deres gode Vilje tro, at han overhovedet betød noget videre. Dette Forhold sprang i Øjnene paa grelleste Maade, hvor det gjaldt disse Familieviser. Andersen skrev ofte Viser til Festerne, men de faldt altid — og forud — til Jorden sammenlignet med Edvard Collins paa Forhaand elskede Frembringelser. Saa sad den store Digter dér mellem disse Hjertets Ubestikkelige men Aandens Middelstandsfolk, og han, den store Enfoldige, lærte aldrig at forson sig med, at han som Digter ikke sad til Høj-

bords imellem dem men maatte vige Pladsen for Vennen, den digterisk ubegavede, som *dog* fik dem baade til at græde og at le. Og de paa deres Side forstod ikke den Udestængtes dybe Smerze; de saá kun Forfængelighed, Pirrelighed eller umandig Ynkelighed. Det, der — i Lighed med hele hans Tilværelse — var Smil gennem Taa- rer, naaede dem kun som en Grimace.

En uopsuget Draabe blev han saaledes ved at være i den Kreds, der stod hans Hjerte inder- ligst nær. De, der lod hans Sjæl ligge ved En- somhedens Vej, mellem Forladthedens Røvere og blødende af Længsels og Bitterheds Saar, vidste ikke, hvad de gjorde. Og de vidste heller ikke, dybest inde, *hvorfor* de ikke opsamlede ham.

Hans Lidelser i de mange Aar, hvor Leviter og andre gik ham forbi, var uendelige. Hans Digt- ning kom de til gode.

Samtiden havde ikke Øre for hans vemodige Bøn til Jonna Stampc:

Bedøm mig ikke efter et almindeligt Maal, saa slaaer det ikke til.

Hans Eftertid er i Færd med at lære det.

